

Héraðsnefnd Árnesinga bs.

Selfossi 5. maí 2023

Minnisblað: Rekstur og húsnæðismál Héraðsskjalasafns Árnesinga

Eftir umræður á vorkundi Héraðsnefndar Árnesinga bs. þann 28. apríl 2023 var óskað eftir frekari upplýsingum tengdum rekstrarkostnaði héraðsskjalasafnsins. Á vef Stjórnarráðsins er tæmandi listi yfir verkefni sem sveitarfélögunum eru falin að lögum. Hluti verkefnanna eru lögskyld á meðan að önnur eru lögheimil. Varðveisla skjala er lögskýlt verkefni skv. lögum um opinber skjalasöfn nr. 77/2014. Sveitarfélögin geta valið að sinna þessu verkefni með því að eiga og reka eigið héraðsskjalasafn og þannig tryggt samfellu í rekstri allra sinna stofnana, eða með því að afhenda skjöl til þriðja aðila, ríkisins og greiða þá sérstaklega fyrir þá þjónustu samkvæmt gjaldskrá. Í löndunum í kringum okkur hafa sveitarfélög valið að gera þetta sjálf af þeirri einföldu ástæðu að það tryggir betri þjónustu og lægri rekstrarkostnað.

46 sveitarfélög sinna þessu verkefni sjálf eða 72% allra sveitarfélaga. Þannig tryggja þau og standa vörð um sjálfsákvörðunarrétt sinn og um almannagæði innan héraðs. Þessi sveitarfélög geta með einföldum hætti stýrt fjármagni sem fer í rekstur héraðsskjalasafnanna og þau nýta sérþekkingu starfsfólks safnanna. Boðleiðir eru styttri, starfsfólk skjalasafnanna er í reglubundnum og beinum samskiptum við starfsfólk sveitarfélaga og þannig stýður rekstur skjalasafnanna við rekstur sviða og deilda stofnana sveitarfélaga.

Tilgangur þessa minnisblaðs er að draga fram nokkrar staðreyndir um kostnað og rekstur skjalavörslu og þá varpa ljósi á hvort það sé fjárhagslega hagkvæmara fyrir sveitarfélögin að eiga og reka eigin héraðsskjalasöfn.

1. Varðveisla pappírsskjala – þessar tölur eru ekki einskiptis kostnaður, þetta er kostnaður per. ár. Þjóðskjalasafn Íslands

Varðveisla pappírsskjala pr. hillumetra á ári	Kr.	6.000
---	-----	-------

Á héraðsskjalasafninu eru um 1.500 hillumetrar af pappírsskjölum.

Varsla á pappírsskjölum kostar þá $1.500 \times 6.000 = 9.000.000$ á ári

Héraðsskjalasafn Árnesinga

Varðveisla pappírsskjala pr. hillumetra á ári	Kr.	1.500
---	-----	-------

Húsnæðiskostnaður, rafmagn, hiti, fasteignagjöld (Ráðhús Árborgar og Háheiði 9) er samtals um 3.150.000. Tæplega 1/3 húsnæðisins er ekki notaður sem vörslurými.

Húsnæði sem ekki er vörslurými kostar 900.000.

Eftir stendur húsnæðiskostnaður sem er $2.250.000/1.500$ hillumetrar = 1.500.

Kostnaður við vörslu pappírsskjala hjá Héraðsskjalasafni Árnesinga er því að kosta um ¼ af því gjaldi sem Þjóðskjalasafn Íslands tekur fyrir þessa þjónustu.

Héraðsskjalasafn		Þjóðskjalasafn	
Varðveisla pappírsskjala	2.250.000	Varðveisla pappírsskjala	9.000.000

Ábending – skv. rýmisáætlun sem gerð var og áætlunum um magn pappírsskjala sem enn á eftir að afhenda má ætla að endanlegt magn pappírsskjala verði nær 3.000 metrum. Kostnaður vegna vörslu hjá Þjóðskjalasafni gæti því hækkað og numið um 18.000.000 á ári. Tvöföldun á kostnaði vegna vörslu á pappírsskjölum á Héraðsskjalasafni Árnesinga væru tæpar 5.000.000 á ári.

2. **Varðveisla rafrænna gagna – þessar tölur eru ekki einskiptis kostnaður, þetta er kostnaður per. ár.** Kostnaður per. Gb ræðst að hluta til af eðli þeirra gagna sem um ræðir. Hversu oft þarf að nota gögnin o.s.frv.

Þjóðskjalasafn Íslands

Varðveisla rafrænna gagna pr. Gb á ári	Kr.	1.200
--	-----	-------

Dæmi: Á héraðsskjalasafninu eru um 10 Tb af rafrænum gögnum. 1 Tb eru 1.024 Gb. Kostnaður við 1 Tb eru 1.228.800 á ári.

Varsla á rafrænum gögnum kostar þá 1.200 x 10Tb = 12.288.000 á ári

Héraðsskjalasafn Árnesinga

Varðveisla rafrænna gagna pr. Gb á ári	Kr.	150
--	-----	-----

Dæmi: Á héraðsskjalasafninu eru um 10 Tb af rafrænum gögnum. 1 Tb eru 1.024 Gb. Kostnaður við 1 Tb eru 153.600 á ári.

Varsla á rafrænum gögnum kostar þá 150 x 10Tb = 1.536.000 á ári

Kostnaður við vörslu á rafrænum gögnum er um 13% af þeim kostnaði sem Þjóðskjalasafn Íslands tekur fyrir þessa þjónustu.

Héraðsskjalasafn		Þjóðskjalasafn	
Varðveisla 10 Gb á ári	1.536.000	Varðveisla 10 Gb á ári	12.288.000

Ábending – þær tölur sem settar eru fram hér fyrir ofan ná ekki til rafrænna gagna sem enn eru í vörslu sveitarfélaga. Héraðsskjalasafninu hafa borist tilkynningar og ljóst að nokkur sveitarfélög munu á næstu árum afhenda rafræn gagnasöfn. Í því ljósi má gera ráð fyrir því að rekstur héraðsskjalasafns sé í raun enn hagstæðari fyrir sveitarfélögin.

3. Skráning pappírsskjala

Skráning pappírsskjala er hluti af daglegum verkefnum á öllum opinberum skjalasöfnum. Bæði er verið að frumskrá skjöl og skrá skjöl betur til að tryggja leitarbærni þeirra. Þessi vinna er unnin í samræmi við alþjóðlega staðla. Þetta gjald er fyrir móttöku, frágang, skráningu og flutning skjala. Starfsfólk héraðsskjalasafnsins hefur sótt eða tekið við skjölum frá sveitarfélögum og stofnunum þeirra og létt á geymslum og húsnæði sveitarfélaganna. Samstarf starfsfólks sveitarfélaga og héraðsskjalasafnsins þýðir að betur gengur að skrá og ganga frá þessum skjölum en hefðbundin tímaviðmið segja til um.

Þjóðskjalasafn Íslands

Skráning á pappírsskjalasafni – kostnaður per. klst.	Kr.	8.100
--	-----	-------

Héraðsskjalasafn Árnesinga

Skráning á pappírsskjalasafni – kostnaður per. klst.	Kr.	8.000
--	-----	-------

4. Setning gjaldskrár og hækkun gjaldliða

Núgildandi gjaldskrá Þjóðskjalasafns er ófullnægjandi. Það hefur m.a. komið fram í máli Þjóðskjalavarðar og aðstoðarþjóðskjalavarðar. Á fundi 27. apríl 2023 í Þjóðarbókhöllu kom fram að gæta þarf jafnræðis í gjaldtöku og að endurskoðuð gjaldskrá þurfi að taka mið af raunkostnaði. Gjaldliðum mun fjölga í samræmi við þá þjónustu sem opinber skjalasöfn inna af hendi. Þjóðskjalavörður og aðstoðarþjóðskjalavörður hafa boðað hækkun gjaldskrár.

Tekið verður gjald fyrir vörslu á pappírsskjölum, vörslu á rafrænum gögnum, skráningu og móttöku pappírsskjala, umsjón og þjónustu s.s. leit og afgreiðslu, fjölföldun og aðra umsýslu gagna, stafræna miðlun og afritun gagna, eftirlit, ráðgjöf og tækniþjónustu við sveitarfélög. Markmið nýrrar gjaldskrár er að tryggja jafnræði á milli opinberra aðila og að þeir greiði fyrir alla þá þjónustu sem þeir fá. Þessi gjaldskrá er ekki til.

Menningar- og viðskiptaráðherra mun skipa starfshóp um framtíðarfyrirkomulag skjalasafna og mótun stefnu um rafræna langtímavörslu skjala. Setning nýrrar gjaldskrár er væntanlega eitt af verkefnum hópsins sem á að skila af sér vinnu sinni eigi síðar en 10. september 2023.

5. Þjónusta – sérfræðipekking, ráðgjöf, eftirlit o.fl.

Á Héraðsskjalasafni Árnesinga eru 3,5 stöðugildi. Hver starfsmaður skilar að jafnaði 170 vinnustundum á mánuði. Samanlagður launakostnaður árið 2022 skv. ársreikningi var um 40.400.000. Inni í þeirri tölu eru einnig laun stjórnar.

Starfsfólk sinnir um 1.300 fyrirspurnum og erindum á ári, ráðgjöf vegna skjalavörslu og skjalahalds í stofnunum sveitarfélaga, útbýr málalykla, skjalavistunaráætlanir, kemur að gerð verkferla, stýrir og aðstoðar við innleiðingu á rafrænni skjalavörslu, persónuvernd, miðlun á opinberum skjölum, gerð öryggisafrita, veitir sveitarfélögum og íbúum aðgengi að skjölum og hverskyns upplýsingum, kemur að margvíslegum menningarviðburðum og svo má lengi telja.

Það þarf minnst 3,5 stöðugildi til að sinna þessari þjónustu. Ef þessi vinna væri keypt af Þjóðskjalasafni og miðað við 8.100 á vinnustund sbr. gjaldskrá um móttöku og skráningu á pappírsskjölum. Þ.e. her er ekki verið að horfa til frekari sérfræðipekkingar eða gjalds vegna tæknimála eða ráðgjafþjónustu gæti sviðsmyndin verið þessi:

Þjóðskjalasafn Íslands

Skráning á pappírsskjalasafni – kostnaður per. klst.	Kr.	8.100
--	-----	-------

Dæmi: Aðkeypt vinna per. mánuð $8100 \times 170 = 1.377.000$

Starfsmaður er þá að kosta $12 \times 1.377.000$ eða kr. 16.524.000 á ári.

3,5 stöðugildi kosta þá $3,5 \times 16.52400 = 57.834.000$ á ári

Ummæli þjóðskjalavarðar og aðstoðarþjóðskjalavarðar benda til þess að gjaldskrá muni hækka og þá má ætla að þessi launakostnaður verði hærri. Hver hækkun gjaldskrár verður er óljóst. Tímagjald sérfræðinga á sviði tölvumála/rafrænnar skjalavörslu o.s.frv. þarf því að skoða og bera saman við fyrirtæki á markaði.

6. Samantekt

Hér fyrir neðan er dregnar saman ákveðnar kostnaðartölur og þær bornar saman. Þessar tölur taka mið af stöðu mála núna, þ.e. gildandi gjaldskrá og magn pappírsskjala og rafrænna gagna á Héraðsskjalasafni Árnesinga. Í ljósi þess að gjaldskrá liggur ekki fyrir og ummæla stjórnenda Þjóðskjalasafns verður að ætla að kostnaður við þjónustukaup af Þjóðskjalasafni verði hærri en hér kemur fram. Í viðtali við Þjóðskjalavörð í Morgunblaðinu 5. maí 2023 kemur fram að lokun Borgarskjalasafns og Héraðsskjalasafns Kópavogs hafi ekki sparnað í för með sér heldur tilfærslu á kostnaði.

Samanburðartölur hér fyrir neðan taka í raun mið af vörslu á pappírskjölum og rafrænum skjölum auk vinnu starfsfólks vegna verkefna sem það sinnir fyrir sveitarfélögin í Árnessýslu og íbúa héraðsins.

Héraðsskjalasafn		Þjóðskjalasafn	
Varðveisla pappírsskjala	2.250.000	Varðveisla pappírsskjala	9.000.000
Varðveisla 10 Gb á ári	1.536.000	Varðveisla 10 Gb á ári	12.288.000
Starfsfólk	40.000.000	Starfsfólk	57.834.000
Samtals:	43.786.000		79.122.000

Í báðum tilvikum er um að ræða kostnað sem sveitarfélögin þurfa að greiða árlega.

Ef tekið er mið af ársreikningi 2022 var framlag Héraðsnefndar var 35.000.000, aðrar tekjur eru um 20.000.000 og rekstrartekjur um 55.000.000. Launakostnaður var um 40.400 og rekstur og afskriftir um 9.500.000 og rekstrargjöld því um 49.900.000.

Hér fyrir ofan er ekki tekið tillit til kaupa og reksturs á skrifstofu- og tölvubúnaði, umbúðum og öðru sem er hluti kjarnastarfsemi héraðsskjalasafnsins.

Þær tölur sem settar eru fram taka aðeins til ársins 2022 og núgildandi gjaldskrár Þjóðskjalasafns. Ljóst er að þau viðmið munu breytast vegna vinnu við nýja gjaldskrá. Að framansögðu er ljóst að mun hagkvæmara er fyrir sveitarfélögin í Árnessýslu að eiga og reka eigið héraðsskjalasafn en að senda skjöl sín til Reykjavíkur og greiða fyrir þá þjónustu þar í stað þess að gera það í heimabyggð.

Hvað varðar langtíma vörslu rafrænna skjala sveitarfélaga þá hefur héraðsskjalasafnið þegar fjárfest í nauðsynlegum búnaði til móttöku og vörslu á rafrænum gagnasöfnum. Kostnaður vegna þeirrar innviðauppgildingar hefur verið stórlega ýktur. Það sést best í ljósi þess að héraðsskjalasafnið er þegar í stakk búið til að taka við tilkynningum á rafrænum gagnakerfum, taka við afhendingarútgáfum, vörsluútgáfum, veita aðgang að rafrænum gagnasöfnum og tryggja langtíma vörslu þessarar gagna.

Þorsteinn Tryggvi Mátsson

Héraðsskjalavörður